



תורה אור • פרשת תולדות • מאמר 4

ויחפרו עבדי יצחק בנחל כו'

”ועבדי יצחק חפרו בנחל... באר אשר חפרוה שרים”



האלוקות שאדם ממשיך בבוקר באמצעות קריאת שמע, תפילה ולימוד תורה יורדת
”מתחת לפני הקרקע” במהלך יום של עיסוק בענייני העולם; מצוות שנעשות בלב
נשבר מעלות אותה שוב כבאר מים חיים, מתוקים עוד יותר משום שעברו דרך עפר
הגוף.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק



Likkutei Torah

הפרשה החסידית

likuteitorah.com/he/torah-ohr/toldos/4/

הנקודה

האלוקות שאדם ממשיך בבוקר באמצעות קריאת שמע, תפילה ולימוד תורה יורדת "מתחת לפני הקרקע" במהלך יום של עיסוק בענייני העולם; מצוות שנעשות בלב נשבר מעלות אותה שוב כבאר מים חיים, מתוקים עוד יותר משום שעברו דרך עפר הגוף.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

הגמרא מלמדת שהפרת הוא הנהר המקורי של עדן, ושכל מעיין ניזון ממנו מתחת לפני הקרקע. אם כן, מדוע נקראת באר "מים חיים", אם מימיה הם למעשה מי הנהר? אדמו"ר הזקן משיב באמצעות הנהר היוצא מעדן להשקות את הגן – התורה. קבלת מלכותו של ה' בקריאת שמע ממשיכה אלוקות למטה, ומקומה הוא בתורה שלומדים מיד לאחר התפילה. אך יום העבודה מכסה אותה: טרדות הגוף וההבנה המוגבלת של האדם דוחקות מן התודעה את ההכרה של הבוקר. לשם כך נתן ה' את המצוות המעשיות, שקדושות מצד שורשן ופועלות גם בלי כוונות מיוחדות. הכוונה האחת הנדרשת היא להתבונן עד כמה האדם רחוק מה' ולהיכנע, ובכל זאת לרצות להתקרב. אז המצווה מעלה את הנהר הנסתר דרך "עפר" הגוף, וכמי באר המזדככים במעבר דרך האדמה, הם נעשים מים חיים ומתוקים למי שרעב לה'. זו הסיבה שהאריז"ל שמח כל כך במצוות, וזהו "באר אשר חפרוה שרים".

מבנה

1	הנהר שמתחת לכל מעיין	¶1
הפרת הוא הנהר המקורי; כל המעיינות ניזונים ממנו מתחת לפני הקרקע, ולכן מעט חפירה מגלה מים חיים.		
2	הנהר היוצא מעדן: קבלת אחדות ה'	¶2
מדוע באר נקראת "מים חיים" אם היא ניזונה מנהר? הנהר היוצא מעדן הוא קבלת מלכותו של ה' בקריאת שמע, והיא זקוקה למקום שבו תוכל לנוח.		
3	התורה, היום והמצוות	¶3
אחדות ה' שורה בתורה; היום מסתיר אותה; והמצוות, שקדושות מצד עצמן ונעשות בלב נשבר, מעלות אותה שוב כמים העוברים דרך עפר.		
4	באר המים החיים בעבודה המעשית	¶4-5
האדם מסתמך על הקבלה של הבוקר ומקיים מצוות במשך כל היום, והדבר המועט שהוא עושה מתוך לו		
5	שמחת האריז"ל והנפש הרעבה	¶6
שמחה במצוות הנולדת מתוך ענווה; לרעב כל דבר מר הוא מתוק; זהו "באר אשר חפרוה שרים".		

מושגים

באר מים חיים: באר מים חיים	נהר יוצא מעדן: נהר יוצא מעדן
מי מעיין הניזונים מנהר נסתר ומזדככים במעבר דרך האדמה; דימוי למצווה שנעשית במהלך יום של עיסוק בענייני העולם.	המשכת אלוקות מה' עצמו ("עדן"), הנעשית באמצעות קבלת מלכותו בקריאת שמע ובתפילה.

הגזגן

בג'מטרייה 53 — חמישים ושלש פרשיות התורה: המקום שבו שורה אחדות הי

קבלת עול מלכות שמים קבלת עול מלכות שמים

אמונה וקבלה שלמות של אחדות הי ושליתתו, ובייחוד בקריאת שמע; השלב הראשון בעבודת הי

מצוות אינן צריכות כוונה מצות כוונה מצות אין צריכות כוונה

המצוות קדושות מצד שורשן וממשיכות אלוקות מצד עצמן, ולא מכוח מצבו הרוחני של העושה

ענווה ענוה / שפלות

תחושה עד כמה האדם רחוק מהי וראיית הזולת כקרוב יותר אליו; מקורה של שמחת האריז"ל במצוות

קטע 1 • 11

הנהר שמתחת לכל מעיין

1 ויחפרו עבדי יצחק בנחל כוי. באר חפרוה שרים¹ וגוי. דהנה איתא בגמ' ע"פ והנהר הרביעי הוא פרת²

הוא דמעיקרא³ שממנו נפרדו לארבעה ראשים דהיינו ג' יצאו ממנו והרביעי

"ועבדי יצחק חפרו בנחל" וכו'. "באר חפרוה שרים" וכו'. והנה נאמר בגמרא על [הפסוק] "והנהר הרביעי הוא פרת": "הוא דמעיקרא", שממנו נפרדו לארבעה ראשים; כלומר, שלושה יצאו ממנו, והרביעי

המאמר פותח בשני פסוקים על בארות: עבדי יצחק חופרים בנחל ומוצאים מים חיים (בראשית כ"ו, י"ט), ושירת הבאר ששרו ישראל במדבר. כדי להסביר אותם הוא פונה לדברי הגמרא על ארבעת הנהרות היוצאים מעדן, שהרביעי בהם הוא פרת: פרת הוא "הנהר שמתחילתו", הנהר המקורי שממנו הסתעפו האחרים.

הוא בעצמו ואמרו כל הנהרות למטה מפרת וכל מעיינות שבעולם נובעים מסולמא דפרת פי' מתחת לקרקע נוקב והולך עד שבחפירה מועטת ימצא באר מים חיים⁴.

הוא פרת עצמו. ואמרו: כל הנהרות נמוכים מפרת, וכל המעיינות שבעולם נובעים מסולמא דפרת. כלומר, מתחת לקרקע הוא חותר וממשיך בדרכו, עד שבחפירה מועטת מוצאים באר מים חיים.

הגמרא מוסיפה שכל הנהרות נמוכים מפרת, וכל מעיין בעולם ניזון ממנו באמצעות "סולם" תת־קרקעי. אדמו"ר הזקן מבאר זאת כתמונה: מי הפרת זורמים מתחת לאדמה, כך שבכל מקום שחופרים מעט מוצאים באר "מים חיים" — מי מעיין טריים.

קטע 2 • 21

הנהר היוצא מעדן: קבלת אחדות ה'

2 ולכאורה תמוה מפני מה יקרא באר מים חיים כיון שעיקר נביעתו הוא מנהר פרת. והענין דהנה כתיב

ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן⁵ כוי

ולכאורה הדבר תמוה: מדוע היא נקראת באר מים חיים, מאחר שעיקר נביעתה הוא מנהר פרת? והעניין הוא כך: הנה נאמר "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן" וכו'.

השאלה היא: אם מי הבאר מגיעים למעשה מפרת, מדוע היא נקראת "מים חיים", כאילו היא מקור בפני עצמה? כדי להשיב, אדמו"ר הזקן פונה לנהר היוצא מעדן להשקות את הגן, מקורם של ארבעת הנהרות.

ג"ן סדרי דאורייתא פי' כידוע שבתחלה צריך לקבל עומ"ש בשלימות דהיינו להאמין באמונה שלימה באחדות ה'

"גן" — ג"ן סדרי דאורייתא. כלומר, כידוע, תחילה צריך לקבל עליו בשלמות עול מלכות שמים, דהיינו להאמין באמונה שלמה באחדות ה'

הזוהר דורש את המילה "גן", שערכה בגימטריה ג"ן, כנגד חמישים ושלוש פרשיות התורה. ההסבר מתחיל מן הצעד הראשון בעבודת ה': קבלת עול מלכות שמים, אמונה שלמה בכך שה' אחד.

שהוא המהווה כל העולמות וכולא קמיה כלא חשיב וכולא חד כו' וכאשר יתבונן האדם בקי"ש וישים ללבו היטיב ענין האחדות ויקבל עליו באמת עול מלי

שהוא המהווה את כל העולמות, וכולא קמיה כלא חשיב וכולא חד כו'. וכאשר האדם מתבונן בקריאת שמע ומשים היטב אל — לכו את ענין האחדות, ומקבל עליו באמת עול מלכותו

לאמונה הזאת יש תוכן: ה' מהווה את כל העולמות, כל הבריאה נחשבת כלא לפניו, והכול אחד עמו. האדם מקבל זאת עליו במיוחד בקריאת שמע, כאשר הוא מתעמק באחדות ה' ומקבל את מלכותו בכנות

כי יעקב חבל נחלתו⁶ חפצם לדבקה בו בכל לבכם ומאמינים באחד וחפצים בו אבל אין מקום שישרה בו בחי' אחד לאחר שקבל עליו.

כי "יעקב חבל נחלתו" — רצונם לדבוק בו בכל לבם, והם מאמינים באחד ורוצים בו; אך אין באדם מקום שבו תוכל לשרות בחינת "אחד" לאחר שקיבל עליו [את הדבר].

הפסוק "יעקב חבל נחלתו" מתאר כל יהודי: בעומק לבו הוא רוצה לדבוק בה' ומאמין בו. אולם הפסקה מסתיימת בשאלה: לאחר שאדם קיבל עליו בקריאת שמע את אחדות ה', היכן יכולה אותה "אחדות" לשכון ולהישאר בתוכו?

קטע 3 • 31

התורה, היום והמצוות

3 ואין לו מקום אלא בתורה שהיינו שמיד אחר קבלת מ"ש ילמוד בעיון מחשבתו ושכלו ודבורו בתורה שבע"פ וקודם למודו יתבונן באחדות ה' כו'

ואין לה מקום אלא בתורה. כלומר, מיד לאחר קבלת עול מלכות שמים ילמד את התורה שבעל פה בעיון, במחשבתו, בשכלו ובדיבורו; ולפני לימודו יתבונן באחדות ה' כו'.

התשובה לשאלה היא שאחדות ה' מוצאת את מקומה רק בתורה. לכן, מיד לאחר קבלת מלכות ה' בקריאת שמע ובתפילה, ראוי ללמוד תורה שבעל פה בעיון, לאחר התבוננות קצרה באחדות ה'.

ועי' יגרום לו העסק בתורה בכל עומק מחשבתו ולבבו וכו' וזהו נקי ונהר יוצא מעדן⁷ פי' מעדן מעם הקב"ה שנקי עדן ונהר הוא לשון המשכה

ועל ידי כך תבוא לו העיסוק בתורה בכל עומק מחשבתו ולבו וכו'. וזהו "ונהר יוצא מעדן". כלומר, "מעדן" — מהקב"ה, שנקרא עדן; ו"נהר" הוא לשון המשכה.

ההתבוננות גורמת ללימוד התורה להיות שלם ועמוק מכל הלב. זהו "נהר יוצא מעדן": עדן הוא הקב"ה עצמו, ו"נהר" פירושו המשכה, זרימה של אלוקות ממקורה.

פִּי כַּאֲשֶׁר יוֹמֶשֶׁךְ אֱלֹהוֹת מַלְמַעְלִי לַמָּטָה בִּקְבֻלִּי מִיַּשׁ הַמִּשְׁכָּה זֹאת מִשְׁקָה אֶת הַגֶּן הִיא הַתּוֹרָה שֶׁהִיא דִּי אֲמוֹת שֶׁל הַלְכָה בַּמָּקוֹם קִדְשִׁי קִדְשִׁים אֲוִרִיתָא הִיכְלָא דַּמְלָכָא שְׁבָה שׁוֹרָה אַחֲדוֹת הִי כּוֹי

כלומר, כאשר האלוקות נמשכת מלמעלה למטה באמצעות קבלת עול מלכות שמים, המשכה זו משקה את הגן — התורה, שהיא "ארבע אמות של הלכה", במקום קודש הקודשים; "אורייתא היכלא דמלכא" — ובה שורה אחדות ה' וכו'.

האלוקות הנמשכת באמצעות קבלת מלכות ה' "משקה את הגן", כלומר את התורה. הגמרא מכנה את ההלכה "ארבע אמות" של הקב"ה, מקומו בעולם, בדומה לקודש הקודשים; והזהיר מכנה את התורה "היכל המלך". זהו המקום שבו שורה אחדות ה'.

כַּאֲשֶׁר יִתְקִיִּים בּוֹ בַּחֲיִי נִהָר יוֹצֵא מַעַדָּן בַּתְּפִלָּתוֹ וְשַׁעֲוֹר לַמּוֹדוֹ מִיַּד אַחֵר הַתְּפִלָּה אֲבָל אַחֲ"כ צָרִיךְ לַעֲסוֹק בְּכָל מַחֲשַׁבְתּוֹ כּוֹי

כאשר בחינת "נהר יוצא מעדן" מתקיימת בו בתפילתו ובשיעור לימודו שמיד לאחר התפילה; אבל אחר כך עליו לעסוק בכל מחשבתו וכו',

"נהר יוצא מעדן" נמצא באדם בזמן התפילה ובשיעור התורה שלאחריה. אולם היום נמשך, ועל האדם להפנות את כל מחשבתו גם לעניינים אחרים.

בַּעֲנִינֵי עוֹלָם הַשְּׁפָל וְשׁוֹכַח כָּל הַתְּבוֹנָנוֹתוֹ בִּקְבֻלַּת מִיַּשׁ מַפְנֵי גַשְׁמִיּוֹת גּוֹפּוֹ עַל מַעוֹט דַּעַת שְׁלוֹ וַיִּתְּרַחַק מְאֹד מִבְּחִינָה שֶׁהִיָּה לוֹ דַּעַת בַּתְּפִלָּתוֹ וְעַבּוּדוֹתוֹ בַּתּוֹרָה כּוֹי

בענייני העולם השפל, והוא שוכח את כל התבוננותו בקבלת עול מלכות שמים, מחמת הגשמיות שבגופו ומיעוט דעתו, והוא — מתרחק מאוד מן הבחינה שבה הייתה לו דעת בתפילתו ובעבודתו בתורה וכו'.

כשהוא טרוד בענייני העולם השפל, הוא שוכח את ההתבוננות של הבוקר. הגשמיות שבגוף ודעתו המועטה — יכולתו להחזיק רעיון בתודעתו — מרחיקות אותו מאוד מן ההכרה שהייתה לו בתפילה ובלימוד.

לִכְךָ נָתַן לָנוּ מִצְוֹת לַעֲשׂוֹתָם כָּל הַיּוֹם כִּי עֲנִין הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת הֵם הַגְּבָה לַמַּעֲלָה מַעֲלָה בַּפְּנִימִיּוֹת⁸ וְשֵׁרֶשׁ

לכן נתן לנו מצוות לעשותן במשך כל היום. עניינן של המצוות המעשיות הוא שבפנימיותן ובשורשן הן נעלות מאוד, למעלה מעלה,

לכן נתן לנו ה' מצוות מעשיות לקיום במשך היום כולו. בפנימיותן ובשורשן הן נעלות מאוד, למעלה מן המדרגה שאדם משיג באמצעות הבנתו שלו.

אך⁹ שנתלבשו בכמה לבושים בהשתלשלות העולמות כו' ומי"מ רומזים על מדרגה הגבוהה שבשרשי' כמו מצות¹⁰ ציציי שענינה למעלה בעולמות עליונים ונתלבשה מצותה בשמונה חוטין של צמר והי קשרים כו'

אלא שהן התלבשו בלבושים רבים בהשתלשלות העולמות וכו'. ואף על פי כן הן רומזות למדרגה הנעלית שבשורשן. למשל, מצוות ציצית, שענינה למעלה בעולמות העליונים, ומצוותה התלבשה בשמונה חוטי צמר ובחמישה קשרים וכו'.

המצוות יורדות דרך לבושים רבים, בסדר השתלשלות העולמות, עד שהן מקבלות צורה גשמית; ובכל זאת, צורתן הגשמית עדיין מצביעה על שורשן הנעלה. ציצית היא דוגמה לכך: מצווה שענינה בעולמות העליונים מתלבשת בשמונה חוטי צמר ובחמישה קשרים.

ולכן המצות לא תצטרך להם עבודת האדם לתקנם ולכוון אל אמתתם כי מצות אי"צ כוונה לפי שהן בעצמם מתוקנים ונשתלשלו ממעלה למטה כו' והעושה המצוה המשכת אלהות שגורם אינה מצד עבודתו רק מחמת המצות עצמן כו'.

ולכן אין המצוות זקוקות לעבודת האדם כדי לתקנן ולכוון לאמיתתן, שהרי "מצוות אין צריכות כוונה", משום שהן עצמן מתוקנות ונשתלשלו מלמעלה למטה וכו'. והמשכת האלויות שגורם מי שמקיים מצווה אינה בזכות עבודתו, אלא מחמת המצוות עצמן וכו'.

לכן קיומה של מצווה אינו תלוי במאמציו של האדם לתקנה או להבין את פנימיותה. לפי הכלל ההלכתי, "מצוות אין צריכות כוונה" כדי לצאת ידי חובה. המצוות באות מלמעלה כשהן מתוקנות, ולכן האלויות שהן ממשיכות נובעת מן המצווה עצמה ולא ממצבו הרוחני של מקיימה.

משא"כ בתורה ותפילה שהיא עבודת הלב תלויה דוקא בכוונת האדם כו' ועיקר הכוונה הצריכה בעשיי המצות הוא שיתבונן בתחילה איך שהוא מאד רחוק¹¹ מהי

לא כן תורה ותפילה, שהן עבודת הלב ותלויות דווקא בכוונת האדם וכו'. והכוונה העיקרית הנדרשת בעשיית המצוות היא, שיתבונן תחילה עד כמה הוא רחוק מאוד מהי

תורה ותפילה, שהן "עבודת הלב", שונות בכך: השפעתן תלויה בכוונת האדם. ואף על פי כן, יש כוונה חשובה גם בעשיית מצוות: תחילה להתבונן עד כמה הוא רחוק מאוד מהי

ע"י טרדתו כל היום בהבלי חפצי העוה"ז וגשמיות חומרו ועוונותיו מסך מבדיל לבלתי התקרב אל ה' אפי' מעט ויתבונן

מפני שהוא טרוד כל היום בהבלי ענייני העולם הזה, בגשמיות חומרו ועוונותיו, שהם מסך מבדיל המונע ממנו להתקרב אל ה' אפילו מעט. ועליו להתבונן

הדברים המרחיקים אותו הם טרדותיו במשך היום בהבלי העולם, טבעו הגשמי ועוונותיו, היוצרים "מסך" המפריד בינו לבין ה'

בזה היטב הדק וישבור לבו בהתבונני זה ויכנע לכבו מפני שמ"מ חפץ הוא להתקרב אל ה' בתורתו כו' ויכוון במצוה¹² שנזדמנה לידו בעשותו אותה.

בכך היטב ובדקדוק, וישבור את לבו בהתבוננות זו ויכניע את לבבו, משום שלמרות הכול הוא חפץ להתקרב אל ה' בתורתו וכו'. ויכוון במצווה שנזדמנה לידו בעת שהוא מקיים אותה.

עליו להתעמק בכך עד שלבו נשבר ונכנע, דווקא משום שהוא עדיין רוצה להתקרב אל ה' באמצעות תורתו. מתוך התחושה הזאת יקיים כל מצווה שתבוא לידו.

שהוא כמו באר מ"ח שנובע מתחת הקרקע מנהר א' שאע"פ שהנהר אינו נקי מ"ח אבל המים היוצאים ממנו ונוקב והולך עובי עפר הקרקע נקי מים חיים מפני שמתברר ומתלבן ע"י דחקם לצאת בעפר החומרי

שהרי הוא כמו באר מים חיים הנובעת מתחת לקרקע מנהר: אף שהנהר אינו נקרא מים חיים, המים היוצאים ממנו וחדורים בעובי עפר הקרקע נקראים מים חיים, מפני שהם מתבררים ומתלבנים כשהם נדחקים לצאת דרך העפר הגשמי

כאן חוזר הדימוי. הנהר עצמו אינו נקרא "מים חיים", אבל המים הפורצים ממנו דרך האדמה העבה נקראים כך, מפני שהמעבר באדמה מזכך ומטהר אותם. בכך מתבהרת השאלה שבפסקה השנייה: המעבר דרך האדמה הוא שהופך את הבאר ל"חיה"

וכן ממש עשיית המצוות כשהי' לו בתחלה בתפלתו ועבודתו בחי' נהר יוצא מעדן¹³ הנ"ל רק שנכסה ונעלם בתוכו ע"י גשמי תשוקת גופו כל היום.

14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26

וכך ממש בעשיית המצוות: בתחילה, בתפלתו ובעבודתו, הייתה בו בחינת "נהר יוצא מעדן" הנזכרת לעיל, אלא שהיא התכסתה ונעלמה בתוכו במשך היום, מחמת הגשמי תשוקת גופו

כך גם במצוות: "הנהר היוצא מעדן" שהיה באדם בבוקר אינו אובד; הוא יורד למחתרת ומתכסה בתשוקות הגוף במהלך היום. המצווה היא הבאר שדרכה הוא שוב עולה

קטע 4 • 41-5

באר המים החיים בעבודה המעשית

4 וכשעושה המצווה שנובעת מנהר הנ"ל פ"י מפני שזוכר שכבר קבל ע"ע מ"ש בכל לבבו ולכך עושה מצותיו ליכנס בעול מלכותו אע"פ שעכשיו אין לו בחי' נהר הנ"ל סומך לבו על שכבר גמר בלבו לעבוד ה' באמת זהו

וכשהוא מקיים את המצווה הנובעת מן הנהר הנזכר לעיל — כלומר, משום שהוא זוכר שכבר קיבל עליו עול מלכות שמים בכל לבבו, ולכן הוא מקיים את מצוותיו כדי להיכנס תחת עול מלכותו; אף שעכשיו אין בו בחינת הנהר הנזכרת לעיל, לבו נשען על כך שכבר גמר בלבו לעבוד את ה' באמת — זהו

כעת מתברר כיצד הבאר החיה פועלת בפועל. באמצע היום כבר אינו מרגיש את "הנהר" של הבוקר, אך הוא זוכר שכבר קיבל עליו את מלכות ה' בכל לבו. הוא נשען על החלטתו ומקיים את המצוות כביטוי להתמסרותו למלכות ה'

כמו באר מ"ח מפני שמאד ערב לו זאת המעט בעבודת ה' מפני שהתבונן שמאד מאד רחוק הוא מה'.

כמו באר מים חיים, מפני שהמעט הזה בעבודת ה' ערב לו מאוד, משום שהתבונן עד כמה הוא רחוק מאוד מאוד מה'.

זוהי "באר מים חיים": משום שהתבונן עד כמה הוא רחוק מה', אפילו מעט העבודה הזה מתוק לו.

5 ועושה המצוה הוא ע"ד הנ"ל שמאד מתוק וערב לו לעשות המצוה כו' כמו הבאר כשחופרין בקרקע

ומוצאים מים הם מ"ח מפני שעברו עובי העפר כן עשיית המצות עשייתו אותה נובעת מנהר הנ"ל כו'.

וכשהוא מקיים את המצווה באופן האמור, כך שהמצווה מתוקה וערכה לו מאוד וכו' — בדומה לבאר: כשחופרים בקרקע ומוצאים מים, הם מים חיים מפני שעברו בעובי העפר; כך גם בקיום המצוות — קיומו את המצווה נובע מן הנהר הנזכר לעיל וכו'.

כאשר מקיימים מצווה בדרך זו, היא נעשית מתוקה. כשם שהמים שנמצאים בחפירה נקראים "חיים" מפני שעברו דרך האדמה, כך המצווה שאדם מקיים לאחר יום של מאבק בענייני העולם מעלה את הנהר של הבוקר דרך "אדמת" הגוף, וזה מה שמעניק לה רעננות ומתיקות.

קטע 5 • 61

שמחת האריז"ל והנפש הרעבה

6 וזהו שהיה האריז"ל שמח מאד בעשיית המצות ולכך זכה לרה"ק²⁷ ולא שמח בעבודתו כו' כי המצות

בפני עצמם קדושתם כו'

וזהו הטעם שהאריז"ל היה שמח מאוד בעשיית המצוות, ובזכות זאת זכה לרוח הקודש, ולא שמח בעבודתו וכו'; כי קדושת המצוות עצמן וכו'.

זה הטעם שהאריז"ל — רבי יצחק לוריא — שמח כל כך בקיום המצוות, ובזכות זאת זכה לרוח הקודש. שמחתו לא הייתה בעבודתו הרוחנית שלו, אלא במצוות שקדושתן עצמית, כפי שהתבאר לעיל.

כנ"ל ועשיותה באמהתבוננות שפלות התקרבותו אל ה' שזו היא מדת ענוה באמת שנאמר על מרע"ה²⁸

כי עיקר השפלו' בפני כל אדם שאמרו א"א להיו' כ"א עד"ז שרואה בחבירו יותר קרוב לה' כו'

כאמור לעיל. והוא קיים אותן מתוך התבוננות בשפלות התקרבותו אל ה'. זוהי מידת הענוה האמיתית שנאמרה על משה רבנו, עליו השלום: עיקר השפלות בפני כל אדם, שלדברי חז"ל אי אפשר להגיע אליה אלא בדרך זו, הוא לראות בחבירו שהוא קרוב לה' יותר ממנו וכו'.

שמחתו נבעה מן התחושה שעדיין התקרב מעט בלבד אל ה'. זוהי ענוה אמיתית, הענוה שהתורה מייחסת למשה: להרגיש שפל בפני כל אדם. הדבר אפשרי רק כשרואים בכל אחד אדם הקרוב לה' יותר מאיתנו.

וזהו נפש שבעה²⁹ תבוס נופת שאפילו הדבש מר לו אבל נפש רעבה כל מר מתוק

וזהו "נפש שבעה תבוס נופת" — אפילו דבש מר לה; "ונפש רעבה כל מר מתוק".

הפסוק במשלי מתאר שני מצבים: לאדם שבע אפילו דבש מר, אך לאדם רעב אפילו כל דבר מר מתוק.

פיי באר מ"ח הנ"ל ע"י חפירותו בעפר גופו כשיוצא מעט מים מתוקים ערבים לו מאד מפני שגופו רעבה בעבודת ה' וזהו באר חפרוה שרים:^{30, 31}

כלומר, באר המים החיים הנזכרת לעיל, שנובעת באמצעות החפירה בעפר הגוף: כאשר יוצאים מעט מים, הם מתוקים וערבים לו מאוד, מפני שגופו רעב לעבודת ה'. וזהו "באר חפרוה שרים".

כך גם בבאר המים החיים: לאחר שהאדם "חפר" בעפר גופו ועולים מעט מים, הם מתוקים לו מאוד, מפני שהוא רעב לעבודת ה'. זהו הפסוק שבו פתח המאמר: "באר חפרוה שרים".

בעבודה

פתחו את היום בקבלת מלכותו של ה' בקריאת שמע ובלמוד תורה מיד לאחר התפילה. במהלך יום עמוס, קיימו כל מצווה שנקרית בדרככם מתוך הסתמכות על הקבלה של הבוקר, ולאחר התבוננות תחילה עד כמה טרדות העולם והחטאים הרחיקו אתכם מה'. אז גם מעשה קטן של עבודת ה' נעשה מתוק, והשמחה במצוות צומחת מתוך ענווה.

שאלות לשיחה

1. מדוע המעבר דרך האדמה הופך את מי הבאר ל"מים חיים" ולא פוגם בהם, ומהי ה"אדמה" בחיי היומיום של האדם.
2. מדוע אחדות ה', שהתקבלה בקריאת שמע, מוצאת את מקומה דווקא בתורה?
3. אם "מצוות אינן צריכות כוונה", לאיזו כוונה המאמר עדיין דורש לשים לב, ומדוע דווקא לה.
4. כיצד תחושת הריחוק מה' יכולה להביא לשמחה ולא לעצבות.
5. מה פירוש הדבר לראות בכל אדם אחר משהו שקרוב לה' יותר מאשר אני?

הערות

פסקה 1

1 באר חפרוה שרים

מתוך שירת הבאר ששרו ישראל במדבר. המאמר חוזר לפסוק הזה בסיומו.

במדבר כ"א:י"ח Numbers 21:18

בָּאֵר חֲפְרוּהָ שָׂרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחְקָק בְּמִשְׁעָנָתָם וּמִמְדָּבָר מִתְנָה:

The well, which the princes digged, Which the nobles of the people delved, With the sceptre, and with their staves. And from the wilderness to Mattanah;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

2 והנהר הרביעי הוא פרת

הפסוק מציין את הרביעי מבין הנהרות היוצאים מעדן, והגמרא דורשת אותו.

בראשית ב':י"ד Genesis 2:14

וְשֵׁם הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חֲדָקָל הוּא הַחֲלֹף קִדְמַת אֲשׁוּר וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פָּרָת:

And the name of the third river is Tigris; that is it which goeth toward the east of Asshur. And the fourth river is the Euphrates.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 הוא דמעיכרא

הגמרא מפרשת "הוא פרת" כ"הוא דמעיכרא", ומלמדת שכל הנהרות נמוכים מפרת וכל המעינות נזונים ממנו.

בכורות נ"ה ב:ב"ד-2 Bekhorot 55b:2-4

וְהָא כְּתִיב: "וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פָּרָת!" אָמַר רַב נַחֲמָן פֶּר יִצְחָק, וְאִיתִימָא רַב אֱחָא פֶּר יִעֲקֹב: הוּא פָּרָת דְּמַעִיקְרָא. תְּנִינָא, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: "יִוְבֵל" שְׁמוֹ, שְׁנָאֵמַר: "וְהָיָה כְּעֵץ שְׁתוּל עַל מַיִם וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שְׁרָשָׁיו", וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ "פָּרָת"? שְׁמִימֵי פְרִים וְרִכִּים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

4 עבדי יצחק חופרים בנחל ומוצאים באר מים חיים. המאמר יפרש את החפירה כעבודת ה' באמצעות הגוף.

בראשית כ"ו:י"ט Genesis 26:19

וַיִּחְפְּרוּ עַבְדֵי יִצְחָק בְּנַחַל וַיִּמְצְאוּשָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים:

And Isaac's servants digged in the valley, and found there a well of living water.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 2

5 ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן

הנהר היוצא מעדן להשקות את הגן ולאחר מכן נחלק לארבעה ראשים. המאמר קורא אותו כהמשכת אלוות לתוך התורה.

בראשית ב':י"ד Genesis 2:10

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעָה רְאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

6 כי יעקב חבל נחלתו

ישראל הם חלקו של הקב"ה. אדמו"ר הזקן לומד מכך שכל יהודי רוצה בעומק לבו לדבוק בה'.

דברים ל"ב:ט"ז Deuteronomy 32:9

כִּי חֶלֶק Havayah עָמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ:

For the portion of the L-RD is His people, Jacob the lot of His inheritance.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 3

7 ונהר יוצא מעדן

הערת קה"ת מציינת פסוק זה בפסקה הזאת. כאן "עדן" הוא הקב"ה, והנהר הוא האלוות הנמשכת אל התורה.

בראשית ב':י"ד Genesis 2:10

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעָה רְאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב', י'.

8 למעלה מעלה בפנימיותם

ההערה אומרת שהמאמר המאוחר מסביר שהמצוות במהותן עומדות למעלה מן ה"אתערותא דלתתא", וכך מובן מדוע הן נקראות כאן נעלות מאוד בפנימיותן.

הערת קה"ת

ע' לקמן פ' בשלח סד, ג. שענין המצוות בעצם הוא בחי' שלמעלה מאתעדלית, וע' באוה"ת דרושים לר"ה ע' אישה שמציין לכאן בענין מצות אין צריכים כוונה.

9 לעשותם כי ענין המצות — אך

בכתב היד מופיע כאן נוסח מורחב: "שעניינן של המצוות המעשיות הוא שהן נעלות מאוד, בפנימיותן ובשרשן, שאליהם הן רומזות; אלא שהן התלבשו..."

הערת קה"ת

בבזך 1064 קה, א נוסף: כי ענין המצוות מעשיות הוא שהם למעלה מעלה פנימיותם ושרשם למה רומזים: אך שנתלבשו.

10 כמו מצות ציצית

לפי ההערה, לקוטי תורה מפנה בחזרה לקטע הזה בדיונו במצוות המעשיות וב"רעותא דליבא" — רצון הלב.

הערת קה"ת

לקו"ת פ' חקת סד, א מציין לכאן בענין המצוות מעשיות ברעותא דליבא.

11 ועיקר הכוונה . . איך שהוא מאד רחוק

הקטע הזה, העוסק בכוונה העיקרית בעשיית מצוות — התבוננות עד כמה האדם רחוק מה' — מצוטט שם.

הערת קה"ת

מובא בהמשך תער"ב ח"ב ע' אי"ג.

ויחפרו עבדי יצחק בנחל

הקטע מופיע למטה Genesis 26:19 המילים כאן מצטטות את

בראשית כ"ו:י"ט Genesis 26:19

ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים:

And Isaac's servants digged in the valley, and found there a well of living water.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כו, יט.

באר חפרוה שרים

הקטע מופיע למטה Numbers 21:18 המילים כאן מצטטות את

במדבר כ"א:י"ח Numbers 21:18

באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחלק במשענתם וממדבר מתנה:

The well, which the princes digged, Which the nobles of the people delved, With the sceptre, and with their staves. And from the wilderness to Mattanah;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כא, יח.

איתא בגמרא ע"פ והנהר הרביעי

הקטע משתמש באותו פסוק, "ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים", לתיאור ארבעת המחנות של השכינה, שכל אחד מהם נחלק לשלושה, בדומה לשנים-עשר השבטים בארבעה דגלים. הוא מראה שימוש נוסף של אדמו"ר חזקן בארבעת הנהרות היוצאים מעדן.

בכורות נ"ה ב:ד'–ב' Bekhorot 55b:2–4

והא קתיב: "והנהר הרביעי הוא פרת" אמר רב נחמן בר יצחק, ואיתימא רב אחא בר יעקב: הוא פרת דמעיקרא. תניא, רבי מאיר אומר: "יובל" שמו, שנאמר: "והיה קעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשי", ולמה נקרא שמו "פרת"? שמימיו פרים ורבים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

בכורות נה, ב. ראה לקו"ת פ' צו יז, א. ובמאמרי אדה"א כס' נר מצוה ותורה פג, ב.

מסולמא דפרת

לקוטי תורה מצטט את דברי הגמרא בנוסח דומה: "מסולמא דפרת". ההערה מתעדת שבש"ס וילנא כתוב "סולמי דפרת", ורש"י מסביר שהמים זורמים מתחת לקרקע ועולים בהרים כמו סולם.

הערת קה"ת

וכ"ה בלקו"ת פ' חקת סב, ב. אבל הגי' בש"ס ווילנא: סולמי דפרת (וכ"ה באוה"ת פ' חקת ע' תתס). ורש"י פ"י "מקלחין תחת הקרקע ועולין בהרים כמו סולם". ובשיטה מקובצת שם גורס ברש"י "דפרת מראש פרת מקלחין".

ולכאורה תמוה מפני מה יקרא . . שעיקר נביעתו הוא מנהר פרת

ההערה מפנה לשם לשתי דעות על האופן שבו מים מגיעים לנהרות, כרקע לשאלת המאמר כיצד באר יכולה להיקרא "חיה" אם היא ניזונה מנהר.

הערת קה"ת

ראה בסה"מ תרס"א ע' רטו ב' דיעות איך המים באים לנהרות.

ג"ן סדרי דאורייתא

הגהות על זוהר, המובאות בקשר לקטע זוהר אחר הדן ב"גן" כחמישים

ויכוון במצוה . . שנובעת מנהר הנ"ל

כפי שמצטטת ההערה, אור התורה מסיק מכאן שהמצווה נקראת באר מים חיים דווקא מפני שעברה דרך עפר עבה — עסקיו הגשמיים של הגוף במשך היום. כשהאדם מקיים לאחר מכן מצווה בכוח זה, היא נעשית באר מים חיים.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' ויצא כרך א רג, ב: הרי מוכן שמה שהמצוה נק' באר מ"ח זהו דוקא לפי שעברו דרך עובי עפר הקרקע דהיינו גשמייות עסקי גופו כל היום במו"מ כשמו"מ אח"כ בכח זה עושה המצוה נעשה בחי' באר מ"ח. עכ"ל.

כשהי' לו בתחלה . . בחי' נהר יוצא מעדן

שם מבואר בשולי הדברים שייתכן שמדובר ב"טיפת מ"ן", המים הנוקביים העולים למעלה, שמזככת; כלומר, ההשראה של הבורק נעשית הכוח שמזכך את היום.

הערת קה"ת

בהמשך תערי"ב ח"ב ע' איג מציינ ע"ז: י"ל שזהו טפת מ"ד המבכר כו'.

והוא ע"י הכתר שהוא הממוצע

הערה זו מוסבת על המילים "על ידי כתר שהוא ממוצע", השייכות לקטע שלפני המאמר הזה. היא מפנה לדיון מקביל באור התורה, שבו הצמח צדק מפנה גם ללקוטי תורה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת שמות ע' פב. ושם ציין הצ"צ ללקו"ת פ' צו בד"ה והיה אור הלבנה פ"ג. נסמן לקמן כב, ד.

ונאם הגבר הוקם ע"ל

הקטע מופיע למטה II Samuel 23:1 המילים כאן מצטטות את

שמואל ב כ"ג:א' II Samuel 23:1

ואלה דברי דוד האחרונים נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הקם על משיח אלקי יעקב ונעים זמרות ישראל:

Now these are the last words of David: The saying of David the son of Jesse, And the saying of the man raised on high, The anointed of the G-d of Jacob, And the sweet singer of Israel:

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמואל-ב כג, א.

שהיו מתים ק' אנשים בכל יום

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

במדבר רבה פ' יח, כא. תנחומא ס"פ קרח.

שע"י המאה ברכות פסקו מלמות

הערה זו מוסבת על הדברים על מאה הברכות שבכל יום המונעות את המוות, השייכים לקטע שלפני המאמר הזה. היא מפנה לאור התורה על עקב, שם הצמח צדק דן באותו עניין.

הערת קה"ת

ע' אוה"ת פ' עקב ע' תקפח. תקצד.

ויחפרו עבדי יצחק

ההערה מפנה להערות המקור של הרבי שניתנו קודם לכן בכרך, למאמר הזה הפותח בפסוק הזה.

הערת קה"ת

ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע.

ושלוש פרשיות התורה.

הערת קה"ת

זח"א (מהנ"ע) קד, ב. וראה נצו"א לזח"ב רז, ב. לקו"ש ח"ט ע' 298 ובהערה 3 שם.

25 כי יעקב חבל נחלתו

הקטע מופיע למטה Deuteronomy 32:9 המילים כאן מצטטות את

דברים ל"ב:ט' Deuteronomy 32:9

כי חֵלֶק Havayah עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ:

For the portion of the L-RD is His people, Jacob the lot of His inheritance.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, ט.

26 שו"ה כוי — ומ"מ רומזים . . שבשרשי

המילים "ואף על פי כן הן רומזות למדרגה הנעלית שבשורשן" חסרות בכתב היד הזה.

הערת קה"ת

בכת"י 1064 ליתא.

6 פסקה

27 ולכך זכה לרוה"ק

מובא בהערה על הקשר בין שמחה לרוח הקודש.

הערת קה"ת

השייכות לרוה"ק — ראה ירושלמי סוכה רפ"ה וע' בלקו"א להח"מ ד"ה וסוכה תה"י. לקו"ש ח"ט ע' 252. לקו"ש חכ"ד ע' 639. ועוד. נסמן בארוכה במאמרי אדה"א במדבר ח"ג ע' ארפ.

28 שנאמר על מרע"ה

"והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" — הפסוק המתאר את ענוות משה.

במדבר י"ב:ג' Numbers 12:3

וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֲנוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה:

Now the man Moses was very meek, above all the men that were upon the face of the earth.—

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 נפש שבעה

"נפש שבעה תבוס נופת, ונפש רעבה כל מר מתוק". אדמו"ר הזקן מחיל זאת על מי שרעב לעבודת ה'.

משלי כ"ז:7 Proverbs 27:7

נֶפֶשׁ שְׁבַעַה תִּבּוֹס נֹפֶת וְנֶפֶשׁ רָעָבָה כָּל־מֶר מֶתוֹק:

The full soul loatheth a honeycomb; But to the hungry soul every bitter thing is sweet.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כז, ז.

30 וזהו שהי האריז"ל

פרק כ"ו מלמד שאי אפשר להתגבר על היצר הרע באמצעות עצבות וכבודות, אלא בזריזות הנובעת משמחה; למרירות על החטאים יש ערך רק

כשהיא מביאה אחריה שמחה אמיתית בה'. זוהי השמחה שבה קיים האריז"ל את המצוות.

תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים כ"ו Tanya, Likkutei Amarim

הערת קה"ת

ראה שעהמ"צ (להאריז"ל) בתחלתו. וראה תניא פכ"ו. לא.

31 באר חפרוה שרים

הפסוק משירת הבאר שפתח את המאמר, וכעת מתפרש כבאר שנחפרה דרך עפר הגוף.

במדבר כ"א:18 Numbers 21:18

בָּאֵר חֲפְרוּהָ שָׂרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקֵק בְּמִשְׁעֲנֵתָם וּמִמְדָּבָר מַתָּנָה:

The well, which the princes digged, Which the nobles of the people delved, With the sceptre, and with their staves. And from the wilderness to Mattanah;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)



Likkutei Torah

הפרשה החסידית

על המהדורה

Hebrew text of Torah Ohr and Likkutei Torah and their marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes): © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

likuteitorah.com. תרגום: CC BY 4.0. ביאורים והערות המקורות: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC).

כשלשון המאמר לצדו, (openai/gpt-6-luna-pro:batch), בעזרת בינה מלאכותית likuteitorah.com התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

· 5725 Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי. likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

© likuteitorah.com. או לספריית ליובאוויטש Sefaria מיום חנימי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל-

likuteitorah.com/he/torah-ohr/toldos/4/ מתוך

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק